

Međusobni odnosi i uticaji starosjedelaca i kolonista posle II svetskog rata

Borislav Dimković

Posle II svetskog rata i Narodne revolucije kolonizacija Vojvodine se nametala kao velika opštedržavna potreba, bar iz dva razloga: 1) odlaskom Nemaca, »domaćih Švaba«, iz bilo kojih razloga iz naše zemlje, veliki kompleksni zemljišta su ostali bez radne snage koja bi je obrađivala; 2) trebalo je među stanovništvo i borce iz ratom popaljenih i opustošenih krajeva razdeliti zemlju i tako ih ekonomski osigurati.¹

Taj proces kolonizacije je trajao sve do 1948. god., a s manjim talasima traje još i danas. Kao rezultat toga u Vojvodini danas živi na srazmjerno malom prostoru veliki broj narodnosti.² Sprovedeno posleratno preseljavanje velikog broja stanovnika iz opustošenih krajeva zemlje, imalo je značajne političke motive, a i ekonomske posledice.

Kako se kolonizacija odrazila u ljudskim zajednicama koloniziranih naselja? Odgovor nije jednostavan. On pretpostavlja duže istraživanje i svestraniji pristup. Ovaj napis, i u njemu prezentirani podaci i zaključci, spada u širi kontekst proučavanja kolonizacije kao demografskog, socijalnog i ekonomskog fenomena. On se bazira na istraživanju i analizi podataka dobijenih anketiranjem na osnovu uzorka u jednom panonskom naselju, koje je provedeno početkom 1963. godine. Uzorkom je odabrano 222 domaćinstva sa 1.050 članova. Za anketiranje je upotrebljen upitnik sa zatvorenim i otvorenim tipom odgovora.

Istraživano naselje se nalazi na mestu gde fruškogorski obronci prelaze u aluvijalnu zaravan Srema. Sastav tla, a i klimatske prilike omogućuju veoma raznovrsno i intenzivno uzgajanje biljaka. To je istovremeno i značajna saobraćajna raskrsnica, koja nema trg niti kroz nju protiče veća reka. Po urbanističkim karakteristikama to je tipično vojvođansko naselje sa širokim i pravim ulicama i prizemnim kućama. Do 1918. god. naselje je imalo

¹ »Nametnula se kao velika nacionalna dužnost briga za borce partizanskih odreda i Jugoslavenske armije, za invalide iz oslobodilačkog rata, za porodice i siročad izginulih boraca« (Moša Pijade, **Agrarna reforma**, Zagreb, 1948. god.).

² »Za njenu (Vojvodinu – prim. B. D.) antropogeografiju, hidrografiju i privrednu geografiju najkarakterističnije su tri oznake: kolonizacija i etnička šarolikost, melioracija i poljoprivreda« (Dr B. Bukurov – **Rad u Almanahu Matice srpske povodom 10-godišnjice oslobodenja**, Novi Sad, 1954. god.).

periferni značaj budući da se nalazilo na granici austrougarske monarhije i Kraljevine Srbije. Stvaranjem Jugoslavije posle 1918. godine, naselje se oslobodilo perifernog položaja i postalo saobraćajna raskrsnica Srema. Svojim pogodnim položajem i bogatstvom okoline privlači trgovce i zanatlije. To je »zlatno doba zanatstva«, premda i akumulacija kapitala preko tržišta još više raslojava stanovništvo. Raznim zelenoškim špekulacijama i eksploatacijom stvara se gradska sirotinja, bez sredstava za život, primorana da odlazi na nadnicu kod seoskih gazda ili na rad u fabriku.

Neposredno posle II svetskog rata doseljene grupe stanovništva našle su se u potpuno izmenjenim proizvodno-ekonomskim okolnostima, što je imalo odraza i na razne manifestacione oblike društvenog života. Kolonisti su po dolasku našli grupu starosedelaca i kolonista koji su naselili napuštena imanja Nemaca iz bližih naselja unutar tretiranog područja. Gledano s tog aspekta formirale su se tri grupacije stanovništva, čiji međusobni odnosi i uticaji predstavljaju izvanredno kompleksan sadržaj međuljudskih i međugrupnih relacija. No da prije svega jasnije preciziramo navedene grupe stanovništva.

Starosedeci su svi stanovnici ispitivanog naselja koji su u njemu bili i pre drugog svetskog rata, bez obzira da li su ostali u istom domaćinstvu ili su osnovali drugo. Starosedelačkog stanovništva je 1948. god. bilo 52%, a u momentu anketiranja 60%. To pomeranje brojčanih odnosa je veoma indikativno za mnoga zaključivanja.

Unutrašnji kolonisti su svi oni stanovnici koji su se doselili u naselje posle drugog svetskog rata iz popaljenih fruškogorskih sela, tzv. »pogorelci«, iz bliže i dalje okoline, uključivši Srem i Vojvodinu, bez obzira na broj hektara dobijene zemlje po Zakonu o agrarnoj reformi.

U **spoljne koloniste** ubrajamo sve one stanovnike koji su se doselili u naselje posle drugog svetskog rata iz drugih republika, i iz drugih krajeva Srbije, bez obzira na broj hektara dobijene zemlje.

Sledeća tabela pokazuje odakle su se doselili kolonisti.

Tabela 1

Oblasti porekla i broj domaćinstava kolonista

Oblasti porekla kolonista	Broj domaćinstava	%	Uža područja odakle su došli kolonisti
Spoljni kolonisti			Okolina Bihaća, Cazina, Bosanske Krupe, Ključa, Bosanskog Novog, Prijedora i Bosanskog Petrovca, Velika Crkvina, Točak, Budačka Reka i Široka reka.
Bos. krajina	556	58,8	
Kordun	129	13,5	
Lika	106	11,3	
Banija	86	9,2	
Dalmacija	47	5,0	
Srbija	20	2,2	
Ukupno:	944	64,7	
Unutraš. kolonisti	512	35,3	Beneševo, Bosut, Karlovčić, itd.
Ukupno svih:	1.456	100,0	

Kao što je vidljivo, od ukupnog broja doseljenih kolonista 64,7% je spoljnih i 35,3% unutrašnjih. Što se tiče prilagođavanja kolonista u novoj prirodnoj i ekonomskoj sredini, možemo reći da su unutrašnji kolonisti našli skoro istu prirodnu sredinu koju su imali i ranije. Spoljni kolonisti koji su došli iz Srbije brže su se prilagodili novoj sredini, dok su spoljni kolonisti koji su došli neposredno iz drugih krajeva sasvim sporo napredovali, što se i danas oseća.

Naše istraživanje je trebalo da nam kroz nekoliko relacija osvetli odnos i uticaj tih triju grupa stanovništva. Prvenstveno smo ispitivali bračne veze, prijateljske veze, raslojavanje porodice s obzirom na zanimanje roditelja i dece, političku i društvenu angažovanost grupa te stavove grupa jednih prema drugima, u njihovoj evoluciji od dolaska kolonista pa do momenta ispitivanja. Istraživanje i dobijeni rezultati se mogu globalno grupirati u tri odeljka, koji se razlikuju po karakteristikama sadržaja:

1) Ukupna masa stanovništva je podeljena u tri već navedene grupe i detaljizirane su njihove socijalne karakteristike i aspiracije.

2) Doseljavanje novog stanovništva i uklapanje u radni ritam naselja izazvalo je društvene i ekonomske poremećaje i stvaranje mnogih međugrupnih relacija.

3) Veoma je različito angažovanje članova pojedinih grupa u raznim oblicima organizovanog političkog, društvenog i kulturnog života.

Trudili smo se da u ovom delimičnom prikazu damo jednu logičnu celinu, te ćemo prezentirati naše istraživanje kroz nekoliko karakterističnih odnosa.

BRAČNE VEZE

Proučavajući bračne veze roditelja, a zatim i njihove dece kroz nekoliko relacija, namera nam je bila da pokažemo koliko grupna kohezija roditelja utiče na njihovu decu, da li su bračni drugovi istog ili različitog zanimanja, iste ili različite narodnosti, kojoj ispitivanoj grupi pripadaju, da bismo utvrdili koliko ovaj kanal društvene pokretljivosti ima uticaja na društvenu integraciju stanovništva. Dobijeni podaci su nam pokazali da su očevi u 43,2% slučajeva sklopili brak do 25 godina starosti, dok su njihovi sinovi do te iste godine sklopili brak u samo 17% slučajeva. Ako analiziramo starost žena pri sklapanju braka, vidimo da su majke do 25 godina u 55% slučajeva sklopile brak, dok su njihove kćeri do te iste godine starosti, sklopile brak u 21% slučajeva. U proseku, roditelji su sklopili brak do 25 godina života u 73,2% slučajeva (starosedeooci 71,5%, unutrašnji kolonisti 69,0%, a spoljni kolonisti u 82,0% slučajeva), dok su njihova deca do te iste godine starosti, sklopili brak u 36,0% slučajeva (starosedeooci 57,7%, unutrašnji kolonisti 40,0%, a spoljni kolonisti 17,0%). Naš je, iako smo dobijene odnose očekivali, zainteresovalo: otkuda i zašto dolazi do pomeranja granice godina starosti pri stupanju u brak kod dece ispitivanih grupa? Analize su nas dovele do zaključka, da je zanimanje supružnika glavni preduslov godina starosti pri sklapanju braka. Starosedeooci se, kako roditelji tako i deca, u najvećem procentu bave zemljoradnjom (roditelji 72,9%, a deca 29,0%). Kako takva priroda posla zahteva veći fizički napor, tj. mlađu radnu snagu, zemljoradnici se žene i udaju u mlađim godinama. Unutrašnji kolonisti—roditelji se u 50% slučajeva bave radom u industriji, a njihova deca

u samo 5°/_o slučajeva. To se odrazilo i na godine starosti pri sklapanju braka. Preostalih 49°/_o roditelja do 1948. godine bavilo se zemljoradnjom i u 69°/_o slučajeva sklopilo brak do 25 godina života (gotovo kao starosedeooci), a njihova deca u 40°/_o slučajeva. To je slučaj i kod spoljnih kolonista-roditelja kojih se do 1948. godine 39,6^o/_o bavilo zemljoradnjom i u 82,0^o/_o slučajeva sklopilo brak do 25 godina života, a njihova deca kojih je posle 1961. godine 35°/_o bilo službenika ili učenika u 17°/_o slučajeva sklopilo je brak do 25 godina života. Iz ovoga proizlazi zaključak da je priroda zanimanja glavni preduslov za godine starosti pri stupanju u brak.

Druga relacija, kroz koju smo hteli da ispitujemo bračne veze jeste narodnost supružnika. Podaci pokazuju da su u 100°/_o slučajeva roditelji ili prethodna generacija bili iste narodnosti kod stupanja u brak, a njihova deca u 92,3^o/_o.

Sledeća tabela pokazuje koliko grupna pripadnost utiče na izbor supružnika.

Tabela 2

Grupna pripadnost dece pri sklapanju braka

Grupna pripadnost muža	Grupna pripadnost žene			Ukupno
	Starosed.	Un. kolon.	Spolj. kolon.	
Starosedelac	87,4	9,0	3,6	58—100%
Unutrašnji kolonista	10,0	70,0	20,0	20—100%
Spoljni kolonista	6,3	25,2	68,5	16—100%

Dakle u 75,3^o/_o slučajeva supružnici su iz iste grupe, a najveći procenat sklopljenih brakova je između unutrašnjih i spoljnih kolonista (20,0^o/_o), a najmanji između starosedelaca i spoljnih kolonista (3,6^o/_o).

Pošto se starosedeooci u najvećem procentu bave zemljoradnjom, to je unutar njihove grupe najveći procenat sklopljenih brakova i to kako s obzirom na godine starosti, tako i s obzirom na zanimanje supružnika pri sklapanju braka, što je uostalom karakteristično za poljoprivredno stanovništvo. Unutrašnji i spoljni kolonisti se ne bave isključivo zemljoradnjom, nego ih ima zaposlenih kao radnika i službenika, i tu je procenat mešovityh brakova veći.

Preostalo nam je da analiziramo, koliko nabrojani faktori utiču na prosečan broj dece u braku. Dobijeni podaci pokazuju, da je broj dece kod pojedinih grupa, u odnosu na prethodnu generaciju (roditelje), znatno opao (deca starosedelaca u 45°/_o slučajeva imaju u proseku dvoje dece, a unutrašnji kolonisti 24°/_o). Kod mešovityh brakova je isto tako prosečan broj dece u opadanju, pogotovo kod brakova između unutrašnjih i spoljnih kolonista, iako ranije analize pokazuju da se najviše dece rađalo upravo kod kolonista. Dakle broj dece u braku sklopljenom između supružnika iste grupe pripadnosti približno je jednak sa brojem dece njihovih roditelja, dok to nije slučaj u mešovitym brakovima.

PROMENE ZANIMANJA I RASLOJAVANJE PORODICE

Prateći promenu zanimanja, uočili smo da su starosedeooci i unutrašnji kolonisti u vrlo velikom procentu ostali u svojim zanimanjima od 1948. godine i posle 1961. godine, dok su spoljni kolonisti u 2,3% slučajeva prešli iz poljoprivrede u industrijske radnike, a 22% od industrijskih radnika u poljoprivrednu delatnost. To tumačimo kao posledicu ekonomskih kretanja u razvoju ispitivanog naselja, kao i zbog stručnih kvalifikacija koje su se tražile od radnika, te su mnogi spoljni kolonisti zbog svoje nekvalifikovanosti prešli, bolje reći, vratili se u zemljoradnike. No s obzirom na to da postoji mogućnost prodaje zemlje, možemo očekivati da će se iz ove grupe u najmanjem procentu regrutovati poljoprivrednici (kod dece je njih svega 8% ostalo u poljoprivredi). Tako se može objasniti da je posle 1961. godine procenat poljoprivrednika u naselju porastao, a procenat industrijskih radnika opao.

Možemo reći, da kod roditelja nije bilo većih pomeranja u promeni zanimanja. To je posledica starosti i nedostatka vremena da se ljudi pre-kvalifikuju u druga zanimanja. Kada smo ovo napomenuli, hteli smo reći da podaci o menjanju zanimanja roditelja pokazuju, da oni prelaze u slično ili »bliže« zanimanje. Dobijeni podaci o njihovoj deci pokazuju da se to odrazilo i kod njihovog izbora zanimanja, tj. da je veći procenat dece seljačkog porekla otišao u zanatlije i radnike nego u službenike, ili da je veći procenat dece radnika otišao u službenike nego u zanatlije.

Pošto su do 1948. godine deca bila, uglavnom, učenici raznih škola, ispitivani su odnosi između zanimanja roditelja i dece posle 1961. godine. Ovi odnosi su sledeći: zemljoradnjom se bavi 55,4% roditelja, njihova deca samo 14%; zanatstvom 13,9% roditelja, a njihove dece 9%; radom u industriji 21,6% roditelja, a njihove dece 10%; kao službenici roditelji su zaposleni u 6,5% slučajeva, a deca u 38%, dok se 17% dece još uvek školuje ili studira. Kao što podaci pokazuju, deca čiji se roditelji bave zemljoradnjom, zanatstvom ili radom u industriji, ne ostaju u većem procentu u tim zanimanjima, pogotovo ne u poljoprivredi, dok deca roditelja, službenika i zaposlenih u uslužnim delatnostima nasleđuju zanimanje roditelja u oko 60% slučajeva.

Ako posmatramo ove odnose između zanimanja roditelja i zanimanja njihove dece, možemo reći, da su deca starosedelaca u relativno najvećem procentu poljoprivrednici, dok deca unutrašnjih kolonista postaju industrijski radnici, a deca spoljnih kolonista službenici. Iz ovoga možemo zaključiti da u pojedinim zanimanjima poslovi, uglavnom, prelaze »sa oca na sina«, ali je ta tendencija stalno »ugrožena«, pogotovo u poljoprivredi iz koje je »transfer« radne snage u druga zanimanja značajan.

PRIJATELJSKE VEZE

Prijateljske veze smo ispitivali u vezi sa narodnošću, zanimanjem, grupnom pripadnošću prijatelja i prema vremenu sklapanja prijateljstva (pre ili posle kolonizacije).

Dobijeni podaci pokazuju da je najzatvorenija grupa unutrašnjih kolonista. Nju sačinjavaju pretežno Srbi, a unutargrupno prijateljstvo sklapaju u 96,6% slučajeva. Grupa spoljnih kolonista je također pretežno po sastavu

srpske nacionalnosti, ali međusobno sklapaju prijateljstvo u 75,2⁰/₀ slučajeva. Od 46,4⁰/₀ starosedelaca koji su Srbi, 35,4⁰/₀ ima za prijatelje Srbe. Od ukupno 82,1⁰/₀ Srba, 68,8⁰/₀ imaju za prijatelje Srbe, a 12,2⁰/₀ Hrvate. Od ukupno 48,6⁰/₀ Hrvata 21,0⁰/₀ prijateljuje s Hrvatima, a 25,6⁰/₀ sa Srbima. Od 3,8⁰/₀ Mađara 2,2⁰/₀ sklapa prijateljstvo sa Mađarima, a 1,6⁰/₀ sa Srbima. Iako ispitivani pretežno biraju prijatelje unutar svoje narodnosti, može se reći da je to prvenstveno posledica razmeštaja ispitivanih grupa u naselju. S obzirom da su svoja prijateljstva zasnovali na međusobnom pomaganju i da su im u 70⁰/₀ slučajeva prijatelji susedi, možemo da zaključimo da nacionalna pripadnost izabranog prijatelja nije bila određujući i odlučujući preduslov za sklapanje prijateljstava.

Podaci nam istovremeno pokazuju da je zanimanje bilo jedno od bitnih preduslova za sklapanje prijateljstva. 72,8⁰/₀ staresedelaca bavi se zemljoradnjom, a 53,0⁰/₀ njihovih prijatelja su također zemljoradnici. 50⁰/₀ unutrašnjih kolonista radi u industriji, dok njihovih prijatelja 30⁰/₀. Starosedeoći imaju za prijatelje 5⁰/₀ zanatlija, 5⁰/₀ radnika i 2⁰/₀ službenika. Unutrašnji kolonisti imaju 18⁰/₀ za prijatelje službenika, a 12⁰/₀ zemljoradnika.

Podaci o grupnoj pripadnosti, kao preduslovu sklapanja prijateljstva, pokazuju da starosedeoći prijateljuju međusobno 32,5⁰/₀, 12,3⁰/₀ nemaju prijatelje, a 25,0⁰/₀ starosedeoća imaju i po tri prijatelja starosedeoća. Unutrašnji kolonisti su u 12⁰/₀ slučajeva prijatelji sa unutrašnjim kolonistima, 24⁰/₀ nemaju prijatelje, a u 6⁰/₀ imaju po tri prijatelja unutrašnje koloniste. Spoljni kolonisti su u 59,7⁰/₀ prijatelji sa spoljnim kolonistima, 3,1⁰/₀ nemaju prijatelje, a 37,8⁰/₀ imaju i po tri prijatelja spoljne koloniste. Ovi podaci pokazuju, da je grupna pripadnost, pored zanimanja, drugi preduslov za sklapanje prijateljstva.

Sklapanje prijateljstva se uglavnom ostvaruje preko društvene komunikacije među ljudima, a to opet, u krajnjoj instanci, zavisi od prirode zanimanja.

Posebno nas je interesovalo kada je sklopljeno prijateljstvo, pre ili posle kolonizacije. Podaci koje smo sakupili pokazuju da je 77,0⁰/₀ starosedelaca sklopilo prijateljstvo pre, a 13,0⁰/₀ posle kolonizacije; kolonisti su pak u 69,9⁰/₀ slučajeva sklopili prijateljstvo posle kolonizacije, a samo 6,6⁰/₀ pre kolonizacije. Starosedeoći su sa kolonistima sklopili prijateljstvo pre kolonizacije u 5,0⁰/₀, a posle u 6,0⁰/₀ slučajeva.

STAVOVI JEDNE GRUPE STANOVNIŠTVA O DRUGIM GRUPAMA

Do sada ispitivane odnose i uticaje između starosedelaca i kolonista, protegnućemo na ispitivanje stavova jednih o drugima, da bismo uočili: da li i koliko objektivne okolnosti odstupaju ili se približavaju subjektivnim stavovima članova grupa.

Na osnovu slobodnih odgovora u upitniku sastavili smo skale stavova po kriteriju intenziteta odgovora. Stavove smo proučavali u nekoliko relacija: šta je jedna grupa mislila o drugoj dok se nisu videli, šta su mislili kada su kolonisti došli u naselja, šta sada misle jedni o drugima i šta misle o životu i radu naselja kao lokalne zajednice.

Na pitanje: »Šta ste sve mislili o kraju i ljudima gde je trebalo da se naselite?« (za starosedeoce: »o ljudima koji su trebali da se koloniziraju«) dobili smo odgovore:

Kolonisti o starosedeoecima	100%
1. Sve najbolje o kraju i ljudima	33,4
2. Voleli smo Srem	2,7
3. Sve dobro	13,9
4. Mišljenje mi je bilo pozitivno	2,7
5. Kako sam mislio, još smo lepo dočekani	2,7
6. Morao sam se doseliti radi boljeg života	5,5
7. Ništa	2,7
8. Bez odgovora	36,4

Dakle, kolonisti su o starosedeoecima naselja u 52,7% slučajeva imali izrazito dobro mišljenje. U konfrontaciji sa mišljenjima kolonista o starosedeoecima, interesantni su stavovi starosedeoce o kolonistima, jer se u gradacijama odgovora i procentima prilično razlikuju.

Starosedeoeci o kolonistima	100%
1. Sve najbolje	2,7
2. Lepo, i u tome se nismo prevarili	7,0
3. Dobri su kao i mi	8,4
4. Da treba da dođu u naše krajeve	9,6
5. Da se nećemo zamerati	2,7
6. Da ih ima dobrih i rđavih kao i nas	31,4
7. Ništa nisam mislio o njima	14,6
8. Nisam znao za to	4,2
9. Ne znam	6,2
10. Bez odgovora	13,2

Dakle starosedeoeci naselja su u znatno manjoj mjeri imali izrazito dobro mišljenje o budućim susedima i prijateljima (30,4%).

Gledano u celini, obe grupe su imale izrazito dobro mišljenje jedna o drugoj dok se nisu upoznali. Videćemo u kasnijim stavovima kako su odnosi između grupa evoluirali posle dolaska kolonista u naselje.

S druge strane odgovori na druga pitanja pokazuju da je 55,9% kolonista bilo zadovoljno dočekom starosedelaca, što je približno uverenju da će tako i biti primljeni. Ostalih 44,1% nisu bili zadovoljni, čak 7,1% tvrde da starosedeoeci ni danas ne vole koloniste, a 2,8% nemaju veze sa starosedeoecima. Skoro petina ispitanika nije odgovorila na pitanje, što dovodimo u vezu, da su i oni, iz bilo kojih uzroka, bili nezadovoljni dočekom od strane starosedeoce.

Odgovori starosedelaca pokazuju da su u prilično manjem broju bili raspoloženi prema dolasku kolonista, ali veliki procenat odgovora svedoči o tome da su starosedeoeci pomagali kolonistima dok se nisu snašli u novoj sredini. Zanimljivo je da to nijedan kolonista nije istakao kao pozitivnu činjenicu prilikom doseljavanja. Tih dana se kolonisti nerado sećaju, jer su to bili neprijatni dani, tim pre, što je dosta starosedelaca očekivalo da će zemlja, napuštena od Nemaca, pripasti njima, te su dolaskom kolonista, koji nisu bili tako vični poljoprivrednim poslovima, tražili sve moguće načine

da ih ismeju i pokažu »kako, eto, oni nisu za takav posao«. Razlog zašto su kolonisti ovo prećutali, treba tražiti u stavu starosedelaca prema njima. Otuda i ono »strahopoštovanje« kolonista prema starosedecima koje se vremenom gubi, ali nije i nestalo.

Na pitanje: »Šta mislite o današnjem odnosu starosedelaca i kolonista?« dobili smo odgovore koji prvenstveno imaju komparativnu vrednost. Evo dobivenih odgovora:

Stavovi kolonista	100,0%
1. Sve najbolje	14,0
2. Smatramo da su odnosi dobri	3,0
3. Smatramo da su pravilni odnosi	28,0
4. Odnosi su drugarski	3,0
5. Uglavnom dobar, iako se baš ne slažu	9,0
6. Starosedeci ne vole koloniste	9,0
7. Ne misle ništa	6,0
8. Nisu odgovorili na pitanje	28,0

Očigledno je, da je prvobitno oduševljenje kolonista, suočeno sa stvarnošću, polako opadalo. Dok se nisu videli, kolonisti su u 33,4% mislili sve najbolje o kraju i ljudima, tj. starosedecima, dok danas tako misli samo 14% kolonista. Veliki procenat odgovora odiše izvesnim nezadovoljstvom, čije su posledice dublje prirode i mogle bi biti predmet višestranih istraživanja. I stavovi starosedelaca su tokom vremena, također, evoluirali, što se vidi iz dobivenih odgovora:

Stavovi starosedelaca	100,0%
1. Ima boljih od starosedelaca	6,0
2. Ne razlikuju se od starosedelaca	8,0
3. Dobro, u njivama se slažemo	21,0
4. Kako s kojim živimo	6,0
5. Živimo izolovano, ne mešamo se sa njima	17,0
6. Nema ništa dobro da se kaže	3,0
7. Nemam nekih naročitih zapažanja	11,0
8. Ne znam	6,0
9. Bez odgovora	22,0

Starosedeci su u 35,0% odgovora izjavili da je odnos sa kolonistima tolerantan. Tu, očito, preteže čisto radni faktor u odnosima (»slažemo se u njivama«). Dosta starosedelaca je izjavilo da se ne mešaju sa kolonistima, a dobar deo ispitanika nije odgovorio na pitanje, iako su na druga pitanja u upitniku odgovorili. To nas dovodi do zaključka da je i taj procenat ispitanika nezadovoljan odnosom između grupa.

Pokušali smo da pronađemo jedan od uzroka izloženih stavova kolonista prema starosedecima, te smo pretpostavili da to vuče koren iz čvršće povezanosti kolonista sa starim krajem. Zato smo postavili i pitanje: »**Da li i kako održavate vezu sa starim krajem?**«

Dobiveni odgovori pokazuju da je veza sa starim krajem, uprkos daljine i nemogućnosti češćeg kontakta, i te kako jaka. 61% ispitanih kolonista na razne načine održava vezu sa starim krajem. Ni danas nije redak slučaj da dolazak čoveka iz starog kraja predstavlja malo slavlje za ovdašnje koloniste. Tih dana u kući domaćina, kod koga je odseo »zemljak«, skoro svako veče dolaze njegovi prijatelji i poznanici i do kasno u noć pričaju o životu u rodnom kraju. Zato smatramo, da bi bilo od neprocenjive koristi, ako

bi se ispitao odnos načina života i rada ljudi koji su ostali u rodnom kraju i onih koji su došli kolonizacijom u Vojvodinu.

Na osnovu do sada iznetih podataka, možemo dati nekoliko zaključaka:

1) Kolonisti su o starosedeocima imali daleko bolje mišljenje dok se nisu videli, nego kada su došli u naselje. Uzroke tome treba tražiti u nedovoljnoj pripremljenosti kolonista za posao koji ih je očekivao, kao i u nedovoljnoj spremnosti starosedelaca da shvate nužnost i širi značaj kolonizacije.

2) Zatvorenost pojedinih grupa (uvelovana zanimanjem i drugim socijalnim i ekonomskim karakteristikama) je uticala na to da se integracija grupa sporo odvijala uobičajenim kanalima društvene pokretljivosti (bračne veze, političko-društvena i kulturno-prosvetna angažovanost i sl.).

3) Radi boljeg razumevanja međusobnih odnosa i uticaja starosedelaca i kolonista neophodno je proučiti sve kolonizacije u ispitivanom području, sa svim onim posledicama koje su za sobom ostavile, a kako smo pokazali, one su još uvek prisutne u životu naselja. Bez poznavanja mnogih zajedničkih karakteristika u okviru grupe, odnosima između grupa i pojedinaca, kao i različitih grupa, teško se može svesno usmeriti integracija lokalnih zajednica, sprovesti neka politička akcija, organizovati brži društveno-ekonomski progres na užem području i slično.

Summary

MUTUAL RELATIONSHIPS AND INFLUENCES OF AUTOCHTONS AND COLONISTS AFTER THE SECOND WORLD WAR

This paper the author starts with presenting some of the factors and reasons for the colonization to the regions of Autonomous Province of Vojvodina. For centuries Vojvodina has been an attractive immigration area. Nowadays in Vojvodina live over 31% of population born in other regions of Yugoslavia. After the last world war a large number of German inhabitants deserted their estates and homes in Vojvodina having left the land without proprietors. On the other hand in mountainous and backward areas of the country there were many former partizan fighters, invalids and war widows mostly landless and homeless. Their colonization to Vojvodina was the sole and the right solution of their imperilled existence.

In the second part, the author presents his methodological approach to the undertaken investigation. He used the method of direct observation and survey sample comprising 222 households with 1,050 members in one of many typical colonist communities in Vojvodina. He divided the population into three groups: 1) autochtons are those inhabitants who settled in before the last world war, 2) internal colonist are those who moved in and settled there after the II world war but from the vicinity of the observed colonist community and 3) external colonists who were colonized under the program of colonization of the new established socialistic state from other regions of Yugoslavia after the II world war. The author analysed the mutual relations and attitudes of noted groups according to marriage, changes in occupation, transformation of family, friendly relations, attitudes of groups to each other before and after the colonization and in that connection notes the different social characteristics of groups as an explanation of the results and conclusions of his analysis. The author drew very interesting conclusions from the questionnaire designed to find out what are the attitudes of colonists towards their former native communities. The general conclusion of the author says that the group of external colonists, in comparison with the other two groups, is more mobile horizontally and vertically and that the process of adaptations of both groups of colonists developed considerably slower than it was expected.

РЕЗЮМЕ

ВЗАИМНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ВЛИЯНИЯ СТАРОЖИЛОВ И КОЛОНИСТОВ ПОСЛЕ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

В этой статье автор приводит несколько основных факторов и причин колонизации населения на территории Воеводины. Столетиями территория Воеводины являлась атрактивно иммиграционной областью. В настоящее время в этой области живет свыше 31% жителей рожденных в других краях. По окончании войны большое число немцев покинуло эти края и земля оказалась без собственников. На другой стороне в горыстых и отсталых месностях большое число борцов, инвалидов и вдов погибших борцов, остались без земли или без домов. Колонизация семейств военных ветеранов и безземельных крестьян в эти края являлась правильным и единственным решением. Между тем, на основании своих исследований, автор подтверждает предположение что колонизация как сложнейший фактор, до сих пор еще не в достаточной мере исследована.

Во второй части автор дает свой методологический поход исследованию. Это обосновывалось на непосредственном изучении и анкетах проведенных в 222 хозяйствах с 1050 членами в одном колониристическом населении Воеводины. Автор разделяет колониристов на три группы: старожилов, внутренних и внешних колониристов. Старожилами являются все те жители исследуемого населения, которые в нем жили и до Второй Мировой войны, внутренними колониристами являются все те жители которые поселились в населении из его ближай или дальней окресности, а внешними колониристами являются все те жители которые поселились в населении из других республик Югославии.

На основании социальных отличий одиночных групп, автор изучал отношения и положения колониристов по отншению к бракосочетанию, преременам профессии, разликожениям семейств, дружеским отношениям, отношениям стороников обеих групп до совершенной колонизации и после колонизации. В отдельной части автор исследует отношения колониристов к родному краю. Результаты этих исследований подтверждают предположение автора о том что внешние колониристы являются горизонтально и вертикально переменчивыми по отношению к остальным группам, а в то же время и прецесс адаптации всех колониристов происходил медленне чем это ожидалось.